

Igor Gedrih

KNJIŽNI UTRIP PRI SLOVENSKI MATICI

Štiri knjige Slovenske matice, ki imajo letnico 1996, že z naslovi opozarjajo na specifikko tega, kar vsebinsko prinašajo: tri od teh so strokovne narave, četrto pa bi težko stlačili v katerega od označujočih literarnih predalov, kar pa ne pomeni, da knjiga ni vredna pozornosti. Uredniška usmerjenost pri Slovenski matici ne pozna težnje po atraktivnosti, naravnosti na komercialno preračunljivost, tudi ne koke-tira s populizmom; zato pa so tudi letošnje knjige strokovno opredeljene, prinašajo tudi nove, doslej nepoznane dosežke, čeprav najbrž ni mogoče pričakovati širše bralske odzivnosti.

Pozornosti bo zagotovo deležna knjiga Rada L. Lenčka, *Izbrane razprave in eseji*. Rado L. Lenček je doktoriral leta 1962 na Harvardski univerzi, in sicer iz slovanskih jezikov in književnosti, pri Romanu Jakobsonu in Horaceu G. Luntu. Zatem je sledila univerzitetna kariera na raznih univerzah ZDA, vzporedno pa so nastajale razprave, študije, zapiski, ne le v revijah, ampak tudi knjižno. Paradoks je – za profesorja slavista Rada L. Lenčka malone nismo vedeli, dasi je temeljito posegel tudi v območje slovenskega jezika, književnosti, kulture, a ne le te. Znanstveniku se je oddolžila Slovenska matica z izborom razprav in esejev, kot jih je pripravila in uredila Marta Pirnat – Greenberg. Izbrano je bilo treba prevesti iz ameriške, to delo sta vestno opravila Rastislav Šuštaršič in Marta Pirnat – Greenberg. Po zamisli urednice je knjiga razdeljena na štiri dele. Prvi del sega od najstarejših časov kulturne zgodovine slovanskih narodov do sociolingvistike, vsi štirje prispevki pa se širše ukvarjajo s problemom jezika v vsem njegovem časovnem razponu. Drugi del je pretežno posvečen delu Jerneja Kopitarja in odkriva nekatere neznane postavitve. V tretjem delu najdemo tri prispevke ožjega jezikoslovnega področja v okviru južnoslovanske oziroma slovanske jezikovne primerjave. Četrty del je po svoji vsebini raznolik, deset prispevkov govori o jezikovnih problemih, narečnih vdorih, interpretaciji literarnega dela idr. Radu L. Lenčku se pozna, da je prevladujoče segel na jezikovno področje in tu v marsičem prispeval k novim dognanjem, k svežini aspekta na problem jezika (ali tudi literarnega besedila), vselej ima bogato zaledje znanja, ki ga zlahka podpre z dokazili in viri. Knjiga ima tudi vzorno bibliografijo o delih in natisih Rada L. Lenčka, vse do biografskih podatkov. Knjigo je nekoliko zamolklo opremil Jurij Kocbek.

Razprava Toneta Perčiča Dante in Slovenci ni prvo delo te vrste, je pa zanesljivo najizčrpnější in vsestranski prikaz receptivnega dognanja. Avtor se ne spušta v območje Dantejevega vpliva na slovensko književnost, celotno razpravo je usmeril k sprejemanju Dantejevega dela, bodisi v izvorniku omenjajoče bodisi prevodno parcialno ali celovito, kratko rečeno. Umestno je, da je Tone Perčič najprej orisal odmeve Dantejevega dela pri Italijanih, nato pri drugih narodih. Ne bi bilo odveč, ko bi bil vnesel prvotni pomen naziva *Commedia* v duhu tedanjega časa, pa odtod nadaljeval s pridevkom »božanska«. Sicer pa je avtor pregledno, odmerjeno strnil, kar je imel za poglobitvo v takem prikazu. Zatem sledi glavčina Perčičeve razprave, začenši s prvimi sledmi Danteja pri nas, ni se izognil domnevemu bivanju Danteja na Tolminskem, kot prva je omenil dva prepisovalca Dantejeve *Divine Comedie* v Izoli; to sega v pozna devetdeseta leta 14. stoletja. Pri protestantizmu vnaša poleg citatnega ali omenjanega Danteja še druge, mlajše sodobnike in ustvari nazorno historično podobo. Zoisov krog je poglavje zase, seveda pa ima mnogo bolj določeno oznako slovenska romantika s Čopom in Prešernom. Navedel je tudi Stanka Vraza kot prevajalca odlomka iz Danteja, pa še kakšnega sodobnika. Mnogo neznanega gradiva je zbral za obdobje pozne romantike in realizma, od neznanega prevajalca Koseskega, ki je prvi prevedel Dantejev *Pekel* v celoti, pa Stritarjevega vnašanja verzov ali misli Danteja, nasplošno pa so dantološki poskusi tega časa le skromni. Do bistvenih sprememb pride z recepcijo Danteja pri nas v prvi polovici 20. stoletja.

Že Oton Župančič je s svojim deležem prevoda Danteja dokaj zgodaj presešel iz filološke ravni na estetsko receptivno raven. Seveda je potrebno upoštevati prevod Pekla Jožeta Debeveca, prevedel je tudi del *Novoga življenja*, smrt pa ga je prehitela, da bi uresničil prevodne načrte. Pri Gradniku prevajalcu avtor omenja širše področje z imeni prevajanih pesnikov – tudi že kdaj prej – razumljivo pa je, da mora ostati prevedeni del Danteja v ospredju. Pri Dantejevem prevodu bi pričakovali bolj opredeljeno mnenje T. Perčiča o kakovosti slovenjenih verzov. Pomembno mesto dobi študija Stanka Lebna *Problem Dantejeve Beatrice*, »do Rebulove disertacije tudi edino delo s področja dantologije.« Seveda je več prispevkov, ki govorijo o Danteju, od Debeveca, Aleša Ušeničnika, do prve primerjalne študije Josipa Puntarja, ki je povezoval Danteja in Prešerna. France Kidrič ni bil kdo ve kako zadovoljen s Puntarjevimi navajanji. Zanimivo je vrednotenje prevodov Danteja, kot ga je opravil večini nepoznani Bartolomeo Calvi in daje Župančičevemu prevodu ugledno mesto. T. Perčič upošteva tudi dela, ki so neposredno ali posredno posvečena Danteju, npr. F. Bevka, Vojeslava Moleta. Omenjen je niz člankov, ki se pojavijo v tem obdobju, večina kratko in odmerjeno poljudno in strokovno (manjše število) govori o Danteju.

Krajši očrt o sprejemanju Danteja na Slovenskem je avtor podal med leti 1941 in 1945. Glavnino pa je usmeril k recepciji Danteja do 1970. V povojnem času je treba upoštevati Tineta Debeljaka z njegovim prevodom Pekla v emigraciji. V tem okviru bi moral avtor bolj opredeliti Gradnikove prevode in upoštevati ugotovitve Alojza Rebule, dasi nekaj tega navaja. Prevod Cirila Zlobca je le delen pri Božanski komediji, zato pa je bilo *Novo življenje* deležno pohvalnih kritik, a tudi zavrnitve Nika Koširja. Osrednje mesto med prevajalci Božanske komedije gre Andreju Capudru ne le za celoten prevod epa, ampak tudi za doslednost in eleganco, tehten je tudi njegov uvod. Tone Perčič pogreša v povojnem času pomembne dantološke študije, kot jo je zmožal pred vojno Stanko Leben. Na koncu je avtor podal povzetek. Istega najdemo še v italijanščini, za prevod je poskrbel Bojan Saksida in v angleščini, v prevodu Joel Pulliam. Opombe spadajo k posameznim poglavjem,

škoda je, da knjiga ne premore abecednega seznama. Knjigo je upadljivo opremil Jurij Kocbek.

*

Z Borisom Pahorjem se tokrat srečujemo z neleposlovne strani, toda v okviru književnosti. Broširano je izšla knjiga *Ladja brez krmarja*, s podnaslovom *narodna identiteta v italijanski književnosti*. Kot je avtor uvodoma povedal, gre za kratke eseje za tržaški radio, seže pa od Danteja do Slataperja ter spregovori o mnogih najvidnejših italijanskih književnikih. Avtor se je zavedal, kot je povedal uvodoma, da ni vključil katerega od znanih italijanskih književnikov, a tudi, da se ni razgovoril o njihovih delih, ampak se je omejil le na tisti delež, ki ga ima za pomembnega glede na narodno identiteto. Z izjemo o Danteju so vsi Pahorjevi zapisi o posameznih književnikih zelo kratki, kar moramo povezati z naravo radijskih možnosti za te namene. S tem se bralec teh besedil dejansko prestavi na raven drugega medija, namreč omejeni obseg posameznih prispevkov avtorja lahko (radijsko) govorjeno delujejo precej drugače kot (knjižno) prebrano; omejeni obseg Pahorjevega besedila – od Petrarce, Machiavellija, Savonarole, pa do Manzoniya, Leopardija, Pascolija, Croceja in še drugih – bralsko onemogoča globlje soočanje s problemom, ali celo s širino literarne pojavnosti posameznega književnika. Omejeni obseg besedila je sam po sebi ovira za analitično obravnavo, ki bi privedla do izpeljane sintezne celovitosti. Prav gotovo je avtor čutil breme omejenosti in je v tem merilu skušal zgoščeno izpeljati zamisli k posameznim osebnostim. B. Pahor je strnjeno, zgolj v najnujnejšem okviru problema orisal odbrano sečišče problema. Dobro bi bilo, ko bi se esejističnega prikaza lotil z dopolnitvami, s težiščem na leposlovnih osrednjih delih posameznika, kar bi obogatilo v slovenščini zapisano italijanistiko. Jurij Kocbek je za ozadje naslovnice izbral značilni del Firenc, najbrž zaradi središčnega položaja toskanskega mesta v času nastanka knjižnega jezika in umetnosti nasploh. Mimogrede: zapišimo priimek umetnika tako, kot je zapisan, torej Petrarca; sicer bomo jutri naleteli na Sekspira.

*

Knjigo Marijana Tršarja *Kopist in samota* bi težko uvrstili med katero od znanih označujočih literarnih zvrsti. Je zmes spominskega pisanja, esejističnega podajanja s strokovnimi prebliski in razmišljanje o umetnosti z osebnega vidika in prepričanja. Brez dvoma je pred nami zanimivo pisanje, ne glede na različno naravo posameznih poglavij. Marjan Tršar je osebno barvit v slehernem, najsi gre za nalogo kopista, ki doživlja lepoto in misel, ali pa za človeka, ki doživljajsko sledi utripu Pariza, tistemu, brez turistične etikete, z občutljivim soočanjem tujega in domačega, povečičanega in skromnega, skoraj zapostavljenega v soočanju s tistim, kar je umetniško in življenjsko pristno, in kar je modno. Marjan Tršar je zmožen tudi leposlovnih vneskov z dialogi, dasi raje ostaja reflektivni človek bogatih doživetij. Knjiga bo pritegnila zahtevnejšega bralca, dasi je napisana razumljivo in je slogovno nezapletena, jasna, pri bralcu pa izzove lastno premišljevanje ob ponujenem, in ne pasivno sprejemanje. Tudi v tem lahko vidimo zanimivost Tršarjevega pisanja. Simpatično delujejo avtorjeve skice, naj gre za dele fresk, detajlov iz Louvra, ali pa za pariške znamenitosti. Za upadljivo knjižno opremo je poskrbela Irena Tršar.